אגרות הראי"ה - כרך ב' - אגרת שמד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: טבת תרע"א - יפו
נמען: עורך 'המוריה'

הרב קוק נוזף בעורך על שביזה את עורך 'המודיע', רב ועסקן, ובכך חטא נגד דגל האורתודוקסיה. גם בעיתון חל איסור לבזות תלמידי חכמים. בכלל 'המוריה' מועיל לקהל החרדי, אבל העיתונות צריכה לעמוד מעל דעת הקהל ולהעלות אותה. נשמת האורתודוקסיה היא דעת ה' והעמקת האמונה, והיא נעזבה: רוב חכמי התורה עוסקים רק בפלפול. במקום לבקש סדרים מעשיים בישיבות, יש לעורר את המוכשרים להאיר את 'נשמתה של תורה'. התואר 'רשמי' לעיתון אינו אמת.

עיקרי הדברים

- איסור ביזוי תלמידי חכמים בעיתונות.
- תפקיד העיתונות להעלות את דעת הקהל.
- נשמת האורתודוקסיה - דעת ה'.
- עידוד לימוד נשמת התורה.
- התואר 'רשמי' - שקר.

נוסח האגרת עם ביאור

בגרסה זו משולב ביאור בתוך נוסח האגרת. הביאור מופיע כך: [בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת] והוא אינו חלק מלשון האגרת.

ב"ה[1], פעה"ק[2] יפו ת"ו[3], טבת תרע"א[4].

אדון יקר, עורך "המוריה", [עורך העיתון החרדי הירושלמי "המוריה"] שלו'[5]

צר לי מאד על סגנון ההתנפלות שהיתה למחלה מהלכת דוקא ביותר בין המתיחסים אל דגלם של "שלומי אמוני ישראל". לא אוכל מצדי, אמנם, לסלח לך על חטאך נגד הרה"ג[6] עורך "המודיע". [עורך העיתון "המודיע"] עורך "אורתודוקסי" צריך בראש כל לשמור את הדין, ועל פי דין אסור לבזות ת"ח[7]. ובודאי רב בעדה חשובה בישראל, ועם זה עסקן בעניני היהדות ומפורסם, הוא ת"ח גם בזמן הזה, גם אם נהיה מסופקים לענין הדין של "ליטרא דדהבא", [הדין שקונסים את המבזה תלמיד חכם בליטרא זהב] אבל לענין שאסור לבזותו, עכ"פ[8] לכתחלה וברבים, בודאי דין ת"ח יש לו. חטאת בזה חטא גדול לדגל האורתודוקסיה, שאתה מניפו על עתונך, כשם שחטאת בתור איש יהודי ירא שמים, שראוי לו לעצור ברוחו במקום שהדבור הוא

---

1 ב"ה - ברוך השם
2 פעה"ק - פה עיר הקודש
3 ת"ו - תבנה ותכונן
4 תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5 שלו' - שלום
6 הרה"ג - הרב הגאון
7 ת"ח - תלמידי חכמים
8 עכ"פ - על כל פנים

אסור. ולמה זה תהיה חטאת הלשון, כשהיא ביחוד מתלבשת בכתב ומתפרסמת ע"י[9] עתון, אינה נזקקת להוראה, בעומקה של הלכה, כמו יתר דקדוקי תורה? ולא אכחד ממך, יקירי, שאחרי אשר כבר התנחמת, לא תקנת את המעוות הזה כראוי לחטא גדול של ביזוי ת"ח ברבים, ועליך, לדעתי, לתקן את הדבר בחכמה וכבוד.

וע"ד[10] העניינים שבדעות, לפי מהלך מחשבותי, לא מצאתי און ברוח עתונך [לא מצאתי פגם ברוח עיתונך (על פי הושע יב, ט)] בכלל. בטוים אחדים ישנם באיזה מקומות, שצריכים להיות יותר מכוונים לנקודה הפנימית של יראת שמים ותמימות האמונה, אבל על אלה ראוי להעיר בנחת, כדברי חכמים תמיד.

ובכלל אומר לך יקירי, - אל יפול רוחך, החזק את מפעלך ואם שגית לפעמים, הלא אין אדם עומד על דברי תורה אלא א"כ[11] נכשל בהם. [גיטין מג] ובכללו של דבר לא יוכל שום אדם להכחיש, שה"מוריה" בכללה היא כלי מחזיק ברכה [על פי עוקצין ג, יב] להקהל החרדי הירושלמי, לפי מצב רוחו בהוה.

אמנם דעת הקהל הולכת ומתפתחת, והספרות הטובה היא בודאי האמצעי הישר לפתוחה ושכלולה. והעתונות הדואגת לפתוחה של דעת הקהל, צריכה היא לעמוד ולהשתדל שתשאר עומדת תמיד על מדרגה יותר גבוהה ומפותחת מהמדרגה של דעת הקהל שבהוה, ולהרציא [ולהציע] תמיד אמצעים נכונים איך לסגל את הדעה הקהלית, ולהקריבה לאט לאותו הגובה שכבר באה לה העתונות בכללה. כמובן לא על דעתו של העורך הפרטי אנחנו מדברים כאן, כי אם על רוח העתון וחוג סופריו היותר משפיעים.

המדרגה התרבותית של ה"אורתודוקסיה", הראויה לשמה, היא נערכת לפי מדתו של שכלול הרוח, העמקת הרגש והרחבת הבינה, ביסודות דעת ד' ומקוריות קדושת האמונה באור ד', שהיא בודאי נשמת ה"אורתודוקסיה". וכאשר כל התכונה הזאת של דרישת ד' היא נעזבת לאין שיעור, והמון חכמי התורה איננו יודע ברובו גם את צרכה, וחכמת התורה לתכליתה נחשבת אצלם רק הוספה איזה פלפולים בהויות של הלכה, [בדיוני ההלכה (על פי סוכה כח: "הוויות דאביי ורבא")] שהם אמנם קדושים ויקרים, אבל לא הם לבדם יאירו את נשמותינו. על כן, עורך נכבד, עד שאתה מבקש סדרים מעשיים בישיבות, שהם דברים שאינם תמיד מכוונים אל המטרה, והסכנה יתירה בהם על השבח, קח לך דרך להעיר ולעורר תמיד את המוכשרים שבחכמי תורה, הקבועים באהלה, שישימו לב להארת נשמתה של תורה בכל הרחבתה, בחריפות ובקיאות. אז ממילא יאירו לבותיהם ודרכם תתישר. הקהל מבית ומחוץ יתחיל להכיר, שתחת אנשים שיכולים לפלפל מעט או הרבה, באיזו חריפות ישרה או בלתי ישרה, יש לנו אישים, אזורים בעוז ד', [על פי תהלים סה, ז] מלאים להבת אש קודש, ותורת ד' אמת בלבבם.

התלמידים הללו, מעצמם יהיו מוכשרים לתפקידם. אור תורה לשמה יופיע עליהם את אורו וזהרו. "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו". [אבות ו, א] הגבורה הרוחנית, ההולכת ומוסיפה אומץ מדי יום ביומו, תסול לה את ארחה, וכל אשר ירבו לוחמיה כן תוסיף עצמה. הכשרונות הנרדמים יקיצו ויחלו להנץ את פרחם וציצם, [על פי שיר השירים ו, יא] ומגדולת רוחם של בני העליה [יחידי הסגולה (סוכה מה)] שבהיכלי הישיבות תחל אצילות נשמתית טהורה להתפשט גם על הבינונים והירודים, וכל אחד יהיה יותר נאות לאיזו פעולה בחיי הצבור המעשיים והרוחניים, שיש להם יחש ישר או מסובב לחניכים של ישיבות בישראל.

---

9 ע"י - על ידי

10 וע"ד - ועל דבר

11 א"כ - אם כן

תקונים כעין אלה, עורך נכבד, עושים הם את דרכם על ידי הדרישה התמידית בהם עצמה. הם פונים ישר אל הרוח, ואינם זקוקים זקוק גדול ג"כ[12] להרשאתם [לרשותם] הפרטית של הגבאים ומנהלי המוסדות. והדרישה רבת הגונים הזאת, מרחב גדול יש לה, היא בעצמה מכשרת את הקרקע לעבוד עבודת הרוח, ומוסיפה מדי התפתחה מעלות רבות בקודש, ואחריתן פורה מאד.

רבו מאד טרדותי ולא אוכל להאריך. אמנם לא אוכל מבלי להעירך באחרית מכתבי, מצדי גם אני, כמו שהעירו כבר רבים זולתי, שהתאר "רשמי", אשר נתת לעתונך, הוא "יתר כנטול". [יתר כחסר: התוספת עצמה פוגמת] אין "רשמיות" נאמרה כ"א[13] על הסכמה מקפת כללית מכחם של האנשים העומדים תחת איזו חטיבה מיוחדת, וההסכמה צריכה להיות מובעת באופן גלוי, - וכל אלה בודאי מוכרחים הם להיות חסרים לעתונך בירושלים. ואיך זה תשא תמיד חרפת "שקר" [תשא תמיד את חרפת השקר] על עתונך ה"אורתודוקסי", שצריך להיות תמיד ראש כל דבריו - אמת.

בכבוד וברכה

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א׳-ד׳

---

12 ג"כ - גם כן

13 כ"א - כי אם